

Dr. Ezgi Sevinçhan Kurun

**DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN
VERGİLENDİRİLMESİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ.....	XV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÇOK ULUSLU ŞİRKET VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM

1.1.BÖLÜME İLİŞKİN GENEL ÇERÇEVE.....	7
1.2.ÇOK ULUSLU ŞİRKET	8
1.2.1. Giriş.....	8
1.2.2. Tanım Sorunu ve Terim Tercihi	10
1.2.3. Tarihsel Gelişim.....	14
1.2.4. Çok Uluslu Şirket Yapılanmasının Küresel Ekonomiye ve Hukuk Sistemini Şekillendirmedeki Rolü	17
1.2.5. Çok Uluslu Şirketin Uluslararası Hukuk Kişiliği Sorunu Üzerine.....	19
1.2.6. Çok Uluslu Şirket-Doğrudan Yabancı Yatırım İlişkisi.....	21
1.3.DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM.....	23
1.3.1. Genel Olarak Yabancı Yatırım Kavramı	23
1.3.2. Yabancı Yatırımlar Kapsamında Doğrudan Yatırım- Dolaylı Yatırım (Portföy Yatırımı) Ayrımı	29
1.3.2.1. Portföy Yatırımı.....	30
1.3.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırım.....	31
1.3.2.2.1. Genel Bilgi, Tarihsel Gelişim ve Tanım	31
1.3.2.2.2. Belirleyici Özellik: Kontrol.....	37

1.3.2.2.3. Genel Özellikleri	40
1.3.2.2.3.1. Yatırımcının Yer Tercihini Belirleyen Temel Etkenler Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme	42
1.3.2.3. Sınıflandırma	45
1.3.2.3.1. Yeni Yatırım (Greenfield Investment).....	45
1.3.2.3.2. Ortak Girişim (Joint Ventures)	47
1.3.2.3.3. Şirket Birleşmeleri ve Devralmalar (Brownfield Investment)	50
1.3.2.4. Doğrudan Yabancı Yatırımların Pozitif ve Negatif Yönleri Üzerine Değerlendirmeler	51
1.3.2.4.1. Doğrudan Yabancı Yatırımın Pozitif Etkileri	51
1.3.2.4.2. Doğrudan Yabancı Yatırımın Negatif Etkileri.....	54
1.4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM – VERGİLENDİRME YETKİSİ ÇATIŞMASI	57
1.4.1. Devletin Vergileendirme Yetkisinin Egemenlik Kavramı Üzerinden Değerlendirilmesi.....	58
1.4.2. Vergi Egemenliğinin Piyasalaşması ve “Müşteri” Olarak Çok Uluslu Şirket.....	64
1.4.3. Güç Savaşı: Ulus Devlet Karşısında Çok Uluslu Şirket.....	66
1.4.3.1. Geçmişten Bir Örnek: Modern Çok Uluslu Şirketin Atası Doğu Hindistan Şirketi	71
1.5. BÖLÜME İLİŞKİN ARA DEĞERLENDİRME	73

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

2.1. BÖLÜME İLİŞKİN GENEL ÇERÇEVE	77
2.2. TÜRK HUKUKUNDA DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARA İLİŞKİN GENEL HUKUKİ ÇERÇEVE	78
2.2.1. Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımların Tarihsel Gelişimi.....	78

2.2.1.1. 1923-1950 Döneminde Yabancı Sermaye Yatırımları.....	83
2.2.1.2. 1950-1980 Döneminde Yabancı Sermaye Yatırımları.....	88
2.2.1.2.1. 5583 Sayılı Hazinece Özel Teşebbüslere Kefalet Edilmesine ve Döviz Taahhüdünde Bulunulmasına Dair Kanun.....	89
2.2.1.2.2. 5821 Sayılı Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu	89
2.2.1.2.3. 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu.....	91
2.2.1.2.4. 17 Sayılı Kararname.....	96
2.2.1.3. 1980-2003 Döneminde Yabancı Sermaye Yatırımları.....	96
2.2.1.3.1. Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Koordinasyon Kurulu/Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK)	99
2.2.1.4. 2003 Sonrası Gelişmeler ve Güncel Durum	101
2.2.1.4.1. 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu	101
2.2.1.4.1.1. 4875 Sayılı Kanun'a Göre Yabancı Yatırımcı	106
2.2.1.4.1.2. 4875 Sayılı Kanun'a Göre Doğrudan Yabancı Yatırım	110
2.2.1.4.1.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımcının Türkiye'de Şirket Kurması	111
2.2.1.4.1.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımcının Türkiye'de Şube Açması.....	114
2.2.1.4.1.2.3. Doğrudan Yabancı Yatırımcının Hisse Edinimi Yoluyla Mevcut Bir Şirkete Ortak Olması	115
2.2.1.4.1.2.3.1. Menkul Kıymet Borsaları Dışında Hisse Edinimi Yoluyla Ortaklık	116

2.2.1.4.1.2.3.2. Menkul Kıymet Borsalarından Hisse Edinimi Yoluyla Ortaklık	116
2.2.1.4.1.2.4. İrtibat Büroları	118
2.2.1.4.1.2.5. Doğrudan Yabancı Yatırıma Kaynak Teşkil Eden “Diğer İktisadi Kıymetler”	120
2.2.1.4.1.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlara İlişkin Esaslar	121
2.3.BÖLÜME İLİŞKİN ARA DEĞERLENDİRME	125

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK VERGİ SİSTEMİ İÇERİSİNDE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

3.1.BÖLÜME İLİŞKİN GENEL ÇERÇEVE.....	131
3.2.GELİRİN VERGİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN GENEL ESASLAR VE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR BAKIMINDAN YÜKÜMLÜLÜK.....	133
3.2.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Bakımından Vergileendirme Yetkisinin Ülkesel Yetki Alanı İçinde ve Dışında Kullanımı: Mülklik ve Şahsilik İlkeleri Üzerinden Doğrudan Yabancı Yatırımların Konumu	133
3.2.1.1. Mülklik İlkesi	135
3.2.1.2. Şahsilik İlkesi	137
3.2.1.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Bakımından Değerlendirme	139
3.2.2. Vergileendirme Yetkisinin Kullanımında Benimsenen Esaslar..	141
3.2.2.1. Kaynak Esası.....	142
3.2.2.2. Yerleşme (İkametgah) Esası	142
3.2.2.3. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Bakımından Fayda Teorisi Temelli Bir Değerlendirme	145

3.2.3. Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Ülkesel Yetkinin Kullanımı: Doğrudan Yabancı Yatırımcı ile Devlet İlişkisinde Mali Bağı Kurulması	151
3.2.3.1. Ülkesel Yetki Alanı İçinde Vergilendirme Yetkisinin Kullanımında Doğrudan Yabancı Yatırımlar İçin Öngörülen Bağlama Noktaları	155
3.2.3.1.1. Kanuni Merkez-İş Merkezi.....	159
3.2.3.1.2. İşyeri	160
3.2.3.1.3. Daimi Temsilci.....	164
3.2.3.1.4. İrtibat Bürosu	165
3.2.3.2. Ülkesel Yetki Alanı Dışında Vergilendirme Yetkisinin Kullanımında Bağlama Noktaları ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar İçin Uygulanabilirliği ...	167
3.2.3.2.1. Uyruluk (Tabiiyet)	167
3.2.3.2.2. İkametgah (Yerleşik Olma).....	169
3.2.4. Vergi Yükümlüsü Olarak Doğrudan Yabancı Yatırımcı.....	171
3.2.4.1. Gelir Vergisi Üzerinden Değerlendirme	174
3.2.4.1.1. Tam Yükümlülük	175
3.2.4.1.2. Dar Yükümlülük	176
3.2.4.2. Kurumlar Vergisi Üzerinden Değerlendirme.....	178
3.2.4.2.1. Tam Yükümlülük	181
3.2.4.2.2. Dar Yükümlülük	181
3.3. GELİR ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER BAKIMINDAN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMCININ VERGİLENDİRİLMESİ	183
3.3.1. Türk Vergi Sisteminde Gelir Unsurlarının Vergilendirilmesi ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Bakımından Uygulanabilirliği	183
3.3.2. Doğrudan Yabancı Yatırımcının Kişiliği ve Doğrudan Yabancı Yatırımın Türlerine Göre Gelirin Vergilendirilmesi	192
3.3.2.1. Yabancı Yatırımcının Kişiliği Üzerinden Değerlendirme	192

3.3.2.1.1. Gerçek Kişi Yabancı Yatırımcı.....	193
3.3.2.1.2. Kurum Olarak Yabancı Yatırımcı	195
3.3.2.2. 4875 Sayılı Kanun Kapsamında Doğrudan Yabancı Yatırım Sayılan Yatırım Türüne Göre Değerlendirme	195
3.3.2.2.1. Yeni Şirket Kurma Yoluyla Yapılan Yatırımların Vergilendirilmesi.....	196
3.3.2.2.2. Şube Açma Yoluyla Yapılan Yatırımların Vergilendirilmesi	210
3.3.2.2.3. Hisse Edinimi Yoluyla Mevcut Bir Şirkete Ortak Olunması Halinde Vergilendirme	212
3.4.BÖLÜME İLİŞKİN ARA DEĞERLENDİRME	218
SONUÇ	221
KAYNAKÇA.....	233